

Karl Marx

PALKKATYÖ JA PÄÄOMA

FRIEDRICH ENGELSIN JOHDANTO
VUODEN 1891 PAINOKSEEN

Tämä teos ilmestyi ensi kerran vuonna 1849 »Neue Rheinische Zeitungissa»¹⁰⁰ pääkirjoitussarjana huhtikuun 4. päivästä alkaen. Sen pohjana ovat *Marxin* 1847 Brysselin Saksalaisessa työväenyhdistyksessä¹⁰¹ pitämät esitelmät. Teoksen julkaiseminen jäi kesken; 269. n:ossa julkaistun kirjoituksen lopussa annettu lupaus »jatkoa seuraa» jäi täyttämättä. Siihen oli syynä silloin alkaneiden tapahtumien vyöry — venäläisten hyökkäys Unkariin¹⁰², kapinat Dresdenissä, Iserlohnissa, Elberfeldissä, Pfalzissa ja Badenissa¹⁰³ — mikä johti itse lehdenkin lakkauttamiseen (19. toukokuuta 1849). Käsikirjoituksen jatkoa ei *Marxin* jäämistöstä ole löytynyt.

»Palkkatyö ja pääoma» on ilmestynyt monta kertaa erillisenä painoksena, kirjasena, viimeksi vuonna 1884 Hottingen-Zürichissä Sveitsiläisen osuuskunnallisen kirjapainon julkaisemana. Kaikki tähän asti ilmestyneet painokset ovat tarkasti alkutekstin mukaisia. Propagandakirjasena kyseistä uusintapainosta pitäisi kuitenkin levitä ainakin 10 000 kappaletta, ja siksi minun on täytynyt harkita, olisiko Marx itsekään hyväksynyt näissä oloissa tekstin painattamista uudelleen muutoksitta.

1840-luvulla Marx ei ollut vielä vienyt päätökseen kansantaloustieteen arvosteluun. Se tapahtui vasta 1850-luvun lopulla. Siksi hänen kirjoituksensa, jotka ovat ilmestyneet ennen »Kansantaloustieteen arvostelun» ensimmäistä vihkoa (1859)*, poikkeavat erinäisissä kohdissa vuoden 1859 jälkeen kirjoitetuista ja sisältävät sanontoja ja kokonaislauseita, jotka myöhempien kirjoitusten kannalta katsoen ovat epäonnistuneita ja jopa virheel-

---

* *Marx—Engels. Werke, Bd. 13, s. 3—160. Totm.*

lisiäkin. On itsestään selvää, että tavallisissa, yleensä lukevalle yleisölle tarkoitetuissa painoksissa on oltava sijansa myös tällä tekijän henkisen kehityksen vaiheen muodostavalla varhaisemmalla näkökannalla ja että tekijällä samoin kuin yleisölläkin on kiistaton oikeus näiden varhaisempien teosten julkaisuun muutoksitta. Sellaisista painoksista puheen ollen ei edes juolahtaisi mieleeni muuttaa niissä sanaakaan.

Toisin on laita, kun uusi painos tarkoitetaan sano-kaamme käytettäväksi yksinomaisesti propagandaan työläisten keskuudessa. Tällöin Marx saattaisi varmasti tuon vanhan, vuonna 1849 esittämänsä käsityksen sopu-sointuun myöhemmän katsantokantansa kanssa. Ja olen varma siitä, että toimin hänen hengessään, kun teen *tähän painokseen* eräitä muutoksia ja lisäyksiä, jotka ovat tarpeellisia sellaisen sopusoinnun saavuttamiseksi kaikissa oleellisissa kohdissa. Sanon siis lukijalle etukäteen: tämä kirjanen ei ole sellainen, jollaiseksi Marx sen vuonna 1849 kirjoitti, vaan likipitään sellainen, jollaiseksi hän olisi sen kirjoittanut vuonna 1891. Alkuperäinen teksti on sitä paitsi levinnyt niin isona kappalemääränä, että sitä riittää siihen saakka, kunnes saan tilaisuuden julkaista sen jälleen muutoksitta kootuissa teoksissa.

Kaikki tekemäni muutokset koskevat yhtä asiaa. Alkuperäisen tekstin mukaan työläinen myy työpalkasta kapitalistille *työnsä*, nykyisen tekstin mukaan *työvoimansa*. Tämän muutoksen vuoksi olen velvollinen antamaan selityksen. Selityksen työläisille osoittaakseni, ettei se ole tyhjänpäiväistä hiuksenhalkomista, vaan päinvastoin koko kansantaloustieteen eräs tärkein kohta. Selityksen porvareille, että he voisivat vakuuttua siitä, kuinka paljon korkeammalla ovat nuo sivistymättömät työläiset, jotka voi helposti saada ymmärtämään vaikeimmatkin taloustieteelliset kysymykset, kuin ne kop-pavat »sivistyneet» henkilöt, joille sellaiset pulmalliset kysymykset jäävät koko elämäniäksi selittämättömiksi.

Klassinen kansantaloustiede¹⁰⁴ omaksui teollisesta käytännöstä sen yleisen käsityksen tehtailijasta, että hän muka ostaa ja maksaa työläistensä *työn*. Tämä käsitys oli täysin riittävä tehtailijan liiketoimintaa, kirjanpitoa ja hintalaskelmia varten. Siirrettynä naiivisti kan-

santaloustieteeseen se aiheutti siellä aivan hämmästyttäviä hairahduksia ja sekasotkua.

Kansantaloustiede joutuu toteamaan sen tosiasian, että kaikkien tavaroiden hinnat, siinä luvussa senkin tavaran hinta, jota se nimittää »työksi», vaihtelevat lakaamatta, että ne nousevat ja laskevat, mikä johtuu sangen moninaisista seikoista, jotka useinkaan eivät ole kerrassaan missään yhteydessä itse tavaran tuottamiseen, niin että näyttää ikään kuin pelkkä sattuma määräisi hinnat yleensä. Heti kun kansantaloustieteestä tuli tiede, sen oli ensi töikseen löydettävä laki, joka piili tavaranhintoja näennäisesti hallitsevan sattuman takana ja joka todellisuudessa itse hallitsi tätä sattumaa. Tavaranhintojen alituisten vaihtelujen ja niiden nousu- ja laskusuuntaan tapahtuvan heilahtelun piiristä laki etsi kiinteää keskiötä, jonka ympärillä nämä vaihtelut ja heilahtelut tapahtuvat. Sanalla sanoen se lähti tavaranhinnoista löytääkseen niitä sääntelevänä lakina olevan tavarain arvon, jonka perusteella voitaisiin selittää kaikki hintaheilahtelut ja johon ne kaikki lopulta voitaisiin johtaa.

Klassinen kansantaloustiede saikin selville, että tavaran arvon määrää siihen sisältyvä ja sen tuottamiseen tarvittava työ. Se tyytyi tähän selitykseen. Mekin voimme toistaiseksi pysähtyä siihen. Vain väärinkäsitysten välttämiseksi katson tarpeelliseksi muistuttaa, että nykyisin tämä selitys on käynyt aivan riittämättömäksi. Marx tutki ensi kerran perinpohjaisesti työn arvoa luovaa ominaisuutta ja havaitsi tällöin, ettei kaikkalainen työ, joka näennäisesti tai jopa todellakin on välttämätön tavaran tuottamiseksi, anna kaikissa olosuhteissa tälle tavaralle niin suurta arvoa, mikä vastaisi käytettyä työmäärää. Kun siis sanomme nykyisin Ricardon kaltaisten taloustieteilijöiden mukana yksinkertaisesti, että tavaran arvon määrää sen tuottamiseen tarvittava työ, niin edellytämme tällöin aina Marxin tekemiä varauksia. Tämä huomautus riittänee tässä; muun löytää Marxilta teoksesta »Kansantaloustieteen arvostelua»,* 1859, ja »Pääoman» ensimmäisestä osasta.**

* *Marx—Engels. Werke. Bd. 13, s. 15—37. Toim.*

** *Karl Marx. Pääoma, 1. osa, kustannusliike Edistys, Moskova 1974, s. 45—77. Toim.*

Mutta heti kun taloustieteilijät sovelsivat tätä työhön perustuvaa arvon määrittelyä »työ»-tavaraan, niin he joutuivat ristiriidasta toiseen. Mikä määrää »työn» arvon? Siihen sisältyvä välttämätön työ. Mutta kuinka paljon työtä sisältyy työläisen yhdessä päivässä, viikossa, kuukaudessa, vuodessa suorittamaan työhön? Päivän, viikon, kuukauden, vuoden työ. Jos työ on kaikkien arvojen mitta, niin »työn arvon» me voimme ilmaista vain työllä. Emme kuitenkaan tiedä kerrassaan mitään yhden työtunnin arvosta, jos tiedämme vain, että se on yhtä kuin yksi tunti työtä. Siten emme pääse hitustakaan lähemmäksi päämäärää; kierrämme yhä noidankehää.

Silloin klassinen kansantaloustiede yritti vaihtaa suuntaa; se sanoi: tavaran arvo on yhtä kuin sen tuotantokustannukset. Mitä ovat sitten työn tuotantokustannukset? Vastatakseen tähän kysymykseen taloustieteilijöiden piti tehdä jonkin verran väkivaltaa logiikalle. Itse työn tuotantokustannusten asemesta, joita valitettavasti ei voida saada selville, he ryhtyivät tutkimaan, mitä ovat *työläisen* tuotantokustannukset. Nämä kustannukset voidaan saada selville. Ne vaihtelevat ajan ja olosuhteiden mukaan, mutta yhteiskunnan tietyissä tilassa, tietyllä seudulla ja tietyllä tuotannonalalla nekin ovat tietyn suuruisia, ainakin jokseenkin suppeissa puitteissa. Nykyään elämme kapitalistisen tuotannon herruuden oloissa, jolloin suuri ja yhä kasvava väestöluokka voi elää vain tekemällä palkallista työtä tuotantovälineiden — työkalujen, koneiden, raaka-aineiden ja elintarvikkeiden — omistajille. Tämän tuotantotavan perustalla työläisen tuotantokustannukset ovat yhtä kuin se elintarvikkeiden summa — tai niiden rahahinta — joka keskimäärin tarvitaan tekemään hänet työkykyiseksi, pitämään häntä työkykyisenä ja korvaamaan hänet uudella työläisellä, kun hän vanhuuden, sairauden tai kuoleman johdosta joutuu pois riveistä, toisin sanoen turvaamaan työväenluokan säilymisen ja suurenemisen tarvittavassa määrässä. Olettakaamme, että noiden elintarvikkeiden rahahinta olisi keskimäärin 3 markkaa päivältä.

Tarkastelemamme työläinen saa siis työnantajakapitalistilta palkkaa 3 markkaa päivältä. Kapitalisti

panee hänet tekemään sen edestä, sanokaamme, 12 tuntia työtä päivässä. Tällöin kapitalisti laskelmoi suunnilleen seuraavasti:

Olettakaamme, että työläisemme, konesepän, on tehtävä koneenosa, jonka hän valmistaa päivässä. Tulokoon raaka-aine — rauta ja messinki tarpeellisen ennakkokäsittelyn saaneessa muodossa — maksamaan 20 markkaa. Laskettakoon höyrykoneen hiilenkulutus, tämän höyrykoneen, sorvin ja muiden työläisen käyttämien työvälineiden kuluminen yhtä päivää ja yhtä työläistä kohti yhden markan arvoiseksi. Yhden päivän palkka on olettamuksemme mukaan 3 markkaa. Koneenosaan kulutetaan siis kaikkiaan 24 markkaa. Mutta kapitalisti laskee saavansa siitä asiakkailtaan keskimäärin 27 markan hinnan, siis 3 markkaa enemmän kuin häneltä meni kuluihin.

Mistä tulevat nuo 3 markkaa, jotka kapitalisti panee taskuunsa? Klassisen kansantaloustieteen väittämän mukaan tavarat myydään keskimäärin niiden arvosta, ts. hintaan, joka vastaa noihin tavaroihin sisältyvää välttämätöntä työmäärää. Kyseisen koneenosan keskimääräinen hinta — 27 markkaa — olisi siis yhtä kuin sen arvo, yhtä kuin siihen sisältyvä työ. Näistä 27 markasta 21 markkaa muodosti arvo, joka oli jo olemassa ennen kuin konesepä alkoi työnteon. 20 markkaa oli raaka-aineissa ja 1 markka työn aikana poltetussa hiilessä sekä koneissa ja työkaluissa, joita tällöin käytettiin ja joiden käyttökuntoisuus aleni vastaavasti. Jää 6 markkaa, jotka liitettiin raaka-aineen arvoon. Taloustieteilijöittemmekin olettamuksen mukaan nämä 6 markkaa voivat kuitenkin syntyä vain työstä, jonka työläinen yhdisti raaka-aineeseen. Hänen kaksitoistatuntinen työnsä loi täten 6 markan suuruisen uuden arvon. Hänen kaksitoistatuntisen työnsä arvo olisi siis 6 markkaa. Siten saisimmekin vihdoin selville, mitä on »työn arvo».

»Odotahan!» konesepämme huudahtaa. »Kuusi markkaa? Mutta minähän olen saanut vain kolme! Kapitalistini vannoo kivenkovaan, että kaksitoistatuntisen työni arvo on vain kolme markkaa ja nauraa minulle, jos vaadin kuutta. Lyövätkö nämä seikat yhteen?»

Kun aikaisemmin jouduimme työn arvoa selittäes-

sämme noidankehään, niin nyt olemme sotkeutuneet kerrassaan ratkaisemattomaan ristiriitaan. Olimme etsineet työn arvoa, mutta löysimme enemmän kuin tarvitimme. Työläiselle on kaksitoistatuntisen työn arvo 3 markkaa, mutta kapitalistille 6 markkaa, joista hän maksaa 3 markkaa työmiehelle palkkana ja 3 panee omaan taskuunsa. Työllä olisi siis ei yksi, vaan kaksi vieläpä aivan erilaista arvoa!

Ristiriita käy vieläkin järjettömämmäksi, jos pelkistämme rahana ilmaistun arvon työajaksi. Kahdentoista tunnin työllä luodaan 6 markan suuruinen uusi arvo. Siis 6 tunnissa 3 markkaa — summa, jonka työmies saa kaksitoistatuntisesta työstä. Kaksitoistatuntisesta työstä työmies saa vastineeksi 6 tunnin työn tuotteen. Joko työllä on siis kaksi arvoa, joista toinen on kaksi kertaa suurempi kuin toinen, tai 12 on yhtä kuin 6! Kummassakin tapauksessa päädytään ilmeiseen järjettömyyteen.

Vaikka kuinka yrittäisimme puoleen tai toiseen, emme pääse tästä ristiriidasta, niin kauan kuin puhumme työn ostosta ja myynnistä ja työn arvosta. Niin taloustieteilijöille kävikin. Klassisen kansantaloustieteen viimeinen haara, Ricardon koulukunta, kärsi haaksirikon pääasiallisesti siksi, ettei se voinut ratkaista tätä ristiriitaa. Klassinen kansantaloustiede joutui umpikujaan. Ulospääsyn tästä umpikujasta löysi Karl Marx.

Se mitä taloustieteilijät olivat pitäneet »työn» tuotantokustannuksina, ei ollut työn, vaan elävän työläisen tuotantokustannuksia. Eikä se mitä tämä työläinen myi kapitalistille, ollut työläisen työtä. »Hetimitä kun hänen työnsä on todella alkanut», sanoo Marx, »se lakkaa kuulumasta työläiselle, eikä hän siis enää voi sitä myydä.»* Hän voisi siis myydä korkeintaan *tulevan* työnsä, ts. sitoutua suorittamaan määrätyn työn määrättyssä ajassa. Mutta silloin hän ei myy työtä (joka on vielä suoritettava), vaan antaa työvoimansa kapitalistin käytettäväksi tietystä maksusta tietyksi ajaksi (kun kysymyksessä on päiväpalkka) tai tiettyä työnsuoritusta varten (kun kysymyksessä on kappalepalkka): hän antaa vuokralle eli myy *työvoimansa*. Mutta tämä työvoima on kiinni työ-

* Ks. *Karl Marx*. Pääoma, 1. osa, s. 480. *Toim.*

läisen persoonassa ja siitä erottamaton. Sen vuoksi sen tuotantokustannukset lyövät yhteen itsensä työläisen tuotantokustannusten kanssa; se mitä taloustieteilijät nimittivät työn tuotantokustannuksiksi, onkin työläisen ja niin ollen työvoiman tuotantokustannuksia. Täten voimme palata työvoiman tuotantokustannuksista työvoiman *arvoon* ja määritellä sen yhteiskunnallisesti välttämättömän työn määrän, mikä tarvitaan määrätynlaatuiseen työvoiman tuottamiseen, minkä Marx tekikin työvoiman ostoa ja myyntiä koskevassa kohdassa (Pääoma, 1. osa, 4. luku, 3. osasto).

Mitä tapahtuu sen jälkeen, kun työläinen on myynyt kapitalistille työvoimansa, ts. antanut sen kapitalistin käytettäväksi edeltäkäsin sovitusta palkasta, päivä- tai kappalepalkasta? Kapitalisti vie työläisen työpajaansa tai tehtaaseensa, jossa ovat jo kaikki työssä tarvittavat esineet: raaka-aineet, apuaineet (hiili, väriaineet jne.), työkalut ja koneet. Siellä työläinen ryhtyy työhön. Oletakaamme hänen palkkseen 3 markkaa päivältä kuten edelläkin, jota paitsi on samantekevää, saako hän ne päivä- vai kappalepalkkana. Oletakaamme aivan samoin jälleen, että käytettyihin raaka-aineisiin työläinen lisää kahdessatoista tunnissa työllään 6 markan suuruisen uuden arvon, jonka kapitalisti realisoi myydessään valmiin tuotteen. Niistä hän maksaa työläiselle kuuluvat 3 markkaa, mutta toiset 3 markkaa hän pitää itse. Kun työläinen tuottaa kahdessatoista tunnissa 6 markan suuruisen arvon, niin 6 tunnissa hän luo 3 markan suuruisen arvon. Tehtyään työtä kapitalistille 6 tuntia hän on siis jo korvannut tälle arvon vastineena ne 3 markkaa, jotka hän sai työpalkkana. Kuuden työtunnin kuluttua he ovat kuitit keskenään, kumpikaan ei ole penniäkään velkaa toiselleen.

»Odotahan!», huutaa nyt kapitalisti. »Olen palkannut työläisen koko päiväksi, kahdeksitoista tunniksi. Kuusi tuntiahan on vain puoli päivää. Ryhdy siis äkkiä tekemään loput 6 tuntia työtä, vasta silloin olemme kuitit!» Työläisen on todellakin noudatettava »vapaaehtoisesti» tekemäänsä sopimusta, jonka mukaisesti hän on sitoutunut 6 työtunnin arvoisesta työn tuotteesta tekemään kokonaista 12 tuntia työtä.

Samoin on laita kappalepalkan suhteen. Olettakaamme, että työläinen valmistaa kahdessatoista tunnissa tavaraa 12 kappaletta. Kutakin kappaletta kohti käytetty raaka-aine ja koneiden kuluminen lasketaan 2 markan arvoiseksi, mutta kukin kappale myydään $2\frac{1}{2}$ markasta. Siis samoilla ehdoilla kuin aikaisemminkin kapitalisti maksaa työläiselle 25 pfennigiä kappaleelta; 12 kappaletta tulevat maksamaan 3 markkaa, ja ansaitakseen ne työläinen tarvitsee 12 tuntia. Kapitalisti saa 12 kappaleesta 30 markkaa; kun siitä vähennetään 24 markkaa raaka-aineeseen ja kulumiseen, jää 6 markkaa, joista hän maksaa 3 markkaa työpalkkana ja loput 3 markkaa panee omaan taskuunsa. Kaikki tapahtuu samoin kuin edelläkin. Tässäkin työläinen työskentelee 6 tuntia itseään varten, ts. korvatakseen palkkansa ($\frac{1}{2}$ tuntia jokaisesta tunnista 12 tunnin aikana), ja 6 tuntia kapitalistia varten.

Vaikeus johon parhaimpienkin taloustieteilijöiden ponnistukset murskautuivat niin kauan kuin he pitivät lähtökohtanaan »työn» arvoa, katoaa heti, kun otamme sen asemesta lähtökohdaksi »työvoiman» arvon. Nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassamme työvoima on tavaraa, samaa tavaraa kuin kaikki muukin, joskin aivan erikoislaatuista. Sillä on nimittäin erikoinen ominaisuus olla voimana, joka luo arvoa, olla arvon lähteenä, ja asiaankuuluvalla tavalla käytettynä jopa suuremman arvon lähteenä kuin mikä sillä itsellään on. Tuotannon nykyisen tilan vallitessa ihmisen työvoima ei ainoastaan tuota päivässä suurempaa arvoa, kuin mitä sillä itsellään on ja mitä se maksaa, vaan jokaisen uuden tieteellisen löydön, jokaisen uuden teknisen keksinnön ansiosta tämä työvoiman päivittäiset kustannukset ylittävä työvoiman päivittäinen ylimääräinen tuotos kasvaa. Se osa työpäivästä, jonka kuluessa työläinen työskentelee päiväpalkkansa korvaukseksi, siis lyhenee ja toisaalta se osa työpäivästä, jonka kuluessa työläisen on lahjoitettava työnsä kapitalistille saamatta siitä maksua, pitenee.

Tällainen on koko nykyisen yhteiskuntamme taloudellinen järjestelmä: työväenluokka yksin luo kaikki arvot. Sillä arvo on vain työn toinen ilmaisumuoto, se ilmaisumuoto, jolla nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassamme merkitään tiettyyn tavarahan sisältyvän

yhteiskunnallisesti välttämättömän työn määrä. Nämä työläisten tuottamat arvot eivät kuitenkaan kuulu työläisille. Ne kuuluvat niille, jotka omistavat raaka-aineet, koneet, työkalut ja sijoitettavat varat, jotka suovat näille omistajille mahdollisuuden ostaa työväenluokan työvoimaa. Tuottamastaan tuotemäärästä työväenluokka saa siis takaisin vain osan. Toinen osa, jonka kapitalistiluokka pidättää itselleen tai joutuu ehkä jakamaan enintään maanomistajaluokan kanssa, suurenee, kuten vastikään näimme, jokaisen uuden keksinnön ja löydön seurauksena, kun taas työväenluokalle tuleva osa (henkeä kohti laskettuna) suurenee vain hyvin hitaasti ja vähän tai ei suurene ollenkaan, ja tietyissä oloissa se saattaa pienetäkin.

Nuo toisensa yhä nopeammin syrjäyttävät keksinnöt ja löydöt, tuo ennen kuulumattomissa mitoituissa päiväpäivältä kasvava inhimillisen työn tuottavuus aiheuttaa loppujen lopuksi ristiriidan, joka johtaa nykyisen kapitalistisen talouden tuhoon. Toisaalla on äärettömiä rikkauksia ja ylenmäärin tuotteita, joita ostajat eivät pysty lunastamaan. Toisaalla ovat yhteiskunnan valtavan suuret joukot, jotka ovat proletarisoituneet, muuttuneet palkkatyöläisten joukoiksi eivätkä sen vuoksi pysty hankkimaan itselleen tuota tuotteiden runsautta. Yhteiskunnan jakautuminen pieneksi, suhteettoman rikkaaksi luokaksi ja suureksi omaisuutta vailla olevien palkkatyöläisten luokaksi on saanut aikaan sen, että tämä yhteiskunta on menehtymäisillään omaan yltäkylläisyyteensä, samalla kun valtaenemmistö sen jäsenistä on hädin tuskin turvattu tai ei ole lainkaan turvattu äärimmäiseltä puutteelta. Tällainen yhteiskunnan tila käy päivä päivältä yhä järjettömämmäksi ja tarpeettommammaksi. Se *täytyy* poistaa, ja se *voidaan* poistaa. Sellainen uusi yhteiskuntajärjestelmä on mahdollinen, josta häviävät nykyiset luokkaeroavuudet ja jossa — nähtävästi lyhyen, hieman ahdinkoisen, mutta joka tapauksessa moraalisesti varsin hyödyllisen siirtymäkauden jälkeen — yhtäläisen työvelvollisuuden sekä olemassaolevien valtaviin tuotantovoimien suunnitelmallisen käytön ja jatkuvan kehittämisen ansiosta toimeentulo- ja nautintovälineet, sivistyksen saannin ja kaikkien ruumiillisten ja henkisten

kykyjen soveltamisen mahdollisuudet saatetaan yhtäläisesti ja yhä täydellisemmin yhteiskunnan kaikkien jäsenten käytettäväksi. Osoituksena siitä, että työläiset ovat entistä lujemmin päättäneet taistella tämän uuden yhteiskuntajärjestelmän saavuttamiseksi, tulee olemaan valtameren kummallakin puolella huomina vappujuhla ja toukokuun kolmannen päivän sunnuntai.¹⁰⁵

Lontoossa 30. huhtikuuta 1891

Friedrich Engels

*Julkaistu Vorwärts lehdessä
109. n:ön liitteessä 13. touko-
kuuta 1891 ja kirjasessa: Karl
Marx, Lohnarbeit und Kapital,
Berlin 1891*

*Valitut lehdet kolmessa osassa,
1. osa, s. 125—131*

PALKKATYÖ JA PÄÄOMA

Eri tahoilta olemme kuulleet moitteita siitä, ettemme ole antaneet kuvausta niistä *taloudellisista suhteista*, jotka ovat nykyisten luokka- ja kansallistaistelujen aineellisena perustana. Olemme varta vasten kajonneet näihin suhteisiin vain silloin, kun ne ovat välittömästi työntyneet etualalle poliittisissa yhteentörmäyksissä.

Olemme joutuneet ennen kaikkea seuraamaan luokkataistelun kulkua nykypäivien historiassa ja todistamaan kokemusperäisesti jo olevan ja päivittäin yhä muodostuvan uuden historiallisen aineiston nojalla, että samalla kun työväenluokka, joka oli suorittanut helmikuun ja maaliskuun vallankumouksen, kukistui, tulivat voitetuiksi myös sen vastustajat: porvarilliset tasavaltaiset Ranskassa sekä feodaalista yksinvaltaa vastaan taistelleet porvaris- ja talonpoikaisluokat koko Euroopan mantereella; että »säädyllisen tasavallan» voitto Ranskassa merkitsi samalla niiden kansakuntien häviötä, jotka olivat vastanneet helmikuun vallankumoukseen sankarillisilla itsenäisyyssodilla; vihdoin se, että vallankumouksellisten työläisten tultua voitetuiksi Eurooppa vajosi takaisin vanhaan kaksinkertaiseen orjuuteensa, *englantilais-venäläiseen* orjuuteen. Kesäkuun taistelut Pariisissa, Wienin kukistuminen, Berliinin vuoden 1848 marraskuun tragikomedia, Puolan, Italian ja Unkarin epätoivoiset ponnistukset, Irlannin nälänhätä olivat niitä tärkeimpiä tapahtumia, joissa porvariston ja työväenluokan välinen eurooppalainen luokkataistelu keskitetysti ilmeni ja joiden nojalla me olemme todistaneet, että jokainen vallankumouksellinen kapina, niin kaukana kuin sen päämäärä tuntuu luokkataistelusta olevankin, tulee kukistumaan, niin kauan kuin vallankumouksellinen työväenluokka ei pääse voitolle, että jokainen

yhteiskunnallinen uudistus jää unelmaksi, niin kauan kuin proletaarinen vallankumous ja feodaalinen vastavallankumous eivät ryhdy miekanmittelyyn *maailmansodassa*. Esityksessämme, kuten todellisuudessaakin, *Belgia* ja *Sveitsi* olivat suuren historiallisen panoraaman tragikoomisia karikatyyrisia laatukuvia, toinen on porvarillisen yksinvallan mallivaltio, toinen porvarillisen tasavallan mallivaltio, molemmat ovat valtioita, jotka kuvittelevat olevansa yhtä riippumattomia niin luokkataistelusta kuin eurooppalaisesta vallankumouksestakin.

Nyt kun lukijamme ovat nähneet vuoden 1848 luokkataistelun, joka sai valtavat poliittiset muodot, on aika ryhtyä tutkimaan lähemmin taloudellisia olosuhteita, joihin porvariston ja sen luokkaherruuden olemassaolo samoin kuin työläisten orjuuskin perustuvat.

Esityksessämme tulee olemaan kolme laajaa osaa:

1) *palkkatyön suhde pääomaan*, työläisen orjuus ja kapitalistin herruus; 2) *porvariston keskiluokkien ja niin sanotun bürger-säädyn väistämätön perikato nykyisen järjestelmän vallitessa*; 3) *Euroopan eri kansakuntien porvarisluokkien joutuminen maailmanmarkkinoiden itsevaltiaan, Englannin, kaupallisen orjuutuksen ja riiston alaisiksi*.

Koetamme esittää kaiken tämän mahdollisimman yksinkertaisesti ja kansantajuisesti edellyttämättä, että lukijalla on kansantaloustieteen alkeellisimpienkaan käsitteiden tuntemusta. Tahdomme, että työläiset ymmärtäisivät meitä. Ja lisäksi yksinkertaisimpiinkin taloudellisiin suhteisiin nähden vallitsee Saksassa mitä kummallisinta tietämättömyyttä ja käsitteiden sekaannusta alkaen nykyolojen patenttipuolustajista aina *socialistisiin puoskareihin* ja *aliarvioituihin poliittisiin neroihin* asti, joita hajanaisessa Saksassa on vielä runsaammin kuin »alamais-
tensa isiä».

Siis aluksi ensimmäinen kysymys:

Mitä on työpalkka?
Mikä sen määrä?

Jos työläisiltä kysyttäisiin: »Miten paljon saatte palkkaa?», niin yksi heistä vastaisi: »Saan isännältäni markan työpäivältä», toinen: »Saan 2 markkaa» jne. Riippuen

siitä, millä työalalla he työskentelevät, he ilmoittaisivat erisuuruisen rahasumman, jonka kukin saa vastaavalta porvarilta määrätyn työn suorittamisesta, esimerkiksi kangaskyynärän kutomisesta tai painoarkin latomisesta. Huolimatta heidän ilmoitustensa erilaisuudesta, yhdessä asiassa ne kuitenkin lyövät yhteen: työpalkka on rahasumma, jonka kapitalisti maksaa määrätystä työstä tai määrätyn työn suorittamisesta.

Näyttää siis siltä kuin kapitalisti *ostaisi* työläisten työn rahalla. Työläiset *myyvät* rahasta hänelle työnsä. Siltä kuitenkin vain näyttää. Todellisuudessa he myyvät kapitalistille rahasta *työvoimaansa*. Kapitalisti ostaa tämän työvoiman päiväksi, viikoksi, kuukaudeksi jne. Ja ostettuaan sen hän käyttää sitä teettämällä työläisillä sovittun ajan työtä. Samalla rahasummalla, jolla kapitalisti osti heidän työvoimansa, esimerkiksi 2 markalla, hän olisi voinut ostaa 2 naulaa sokeria tai tietyn määrän jotakin muuta tavaraa. Ne 2 markkaa, joilla hän osti 2 naulaa sokeria, ovat 2 sokerinaulan *hintaa*. Ne 2 markkaa, joilla hän osti käyttöönsä työvoiman kahdeksitoista tunniksi, ovat kahdentoista tunnin työn *teon hintaa*. Työvoima on siis tavaraa aivan samassa määrässä kuin sokerikin. Edellistä mitataan kellon avulla, jälkimmäistä vaa'alla.

Tavaransa, ts. työvoimansa, työläiset vaihtavat kapitalistin tavaraan, ts. rahaan, ja tämä vaihtaminen tapahtuu sitä paitsi tietyissä suhteissa. Niin ja niin paljon rahaa niin ja niin kauan kestäneestä työvoiman käyttämisestä. Kaksitoistatuntisesta kutomisesta 2 markkaa. Mutta eivätkö nämä 2 markkaa merkitse kaikkia muita tavaroita, joita voi ostaa 2 markalla? Työläinen on siis itse asiassa vaihtanut tavaransa — työvoiman — muihin erilaatuisiin tavaroihin, ja vieläpä tietyissä suhteissa. Antaessaan työläiselle 2 markkaa kapitalisti antoi hänelle tietyn määrän lihaa, vaatteita, puita, valoa jne. vaihtaen ne hänen työpäiväänsä. Nuo 2 markkaa ilmaisevat siis sen suhteen, jossa työvoima vaihdetaan muihin tavaroihin, työläisen työvoiman *vaihtoarvon*. *Rahassa* ilmaistua tavarain vaihtoarvoa sanotaankin sen *hinnaksi*. *Työpalkka* on siis vain erikoisnimi työvoiman hintaa varten, jota tavallisesti sanotaan työn hinnaksi, erikoisnimi

tuota omalaatuista tavaraa varten, jolla ei ole muuta säiliötä kuin ihmisliha ja -veri.

Ottakaamme joku työläinen, esimerkiksi kankuri. Kapitalisti antaa hänelle kangaspuut ja langan. Kankuri ryhtyy työhön, ja langasta tulee palttinaa. Kapitalisti ottaa palttinan ja myy sen esimerkiksi 20 markasta. Onko kankurinpalkka *osa* palttinasta, osa 20 markasta, osa hänen työnsä tuotteesta? Ei suinkaan. Saihan kankuri työpalkkansa kauan ennen kuin palttina myytiin, ehkäpä kauan ennen kuin se tuli valmiiksi kudotuksikaan. Kapitalisti ei siis maksa tätä palkkaa sillä rahalla, jonka hän saa palttinasta, vaan hän maksaa sen ennen varatulla rahalla. Niin kuin kangaspuut ja lanka eivät ole sen kankurin tuotetta, jolle isäntä ne antoi, niin sitä eivät myöskään ole ne tavarat, joita hän saa vaihtaessaan oman tavaransa, ts. työvoimansa. Ehkäpä isäntä ei löydäkään ostajaa palttinalleen. Ehkei hän saa myynnissä edes sitä, mikä meni työpalkkaan. Tai ehkä hän myy sen kutomapalkkaan nähden hyvinkin edullisesti. Se ei kuulu laisinkaan kankurille. Omistamansa omaisuuden, pääomansa, osalla kapitalisti ostaa kankurin työvoiman aivan samoin kuin hän omaisuutensa toisella osalla osti raaka-aineen eli langan, ja työväliseen, kangaspuut. Tehdyään nämä ostokset, ja näihin ostoksiin kuuluu myös palttinan tuottamiseen tarpeellinen työvoima, kapitalisti tuottaa vain *hänelle kuuluvilla raaka-aineilla ja työvälaineillä*. Viimeksi mainittuihin kuuluu nyt epäilemättä myös kunnan kankurimme, jolla samoin kuin kangaspuillakaan ei ole osuutta tuotteeseen tai tuotteen hintaan.

Työpalkka ei siis ole työläisen osa hänen tuottamastaan tavarasta. Työpalkka on jo olemassaolevan tavarain se osa, jolla kapitalisti ostaa itselleen tietyn määrän tuottavaa työvoimaa.

Työvoima on siis tavaraa, jonka sen omistaja, palkkatyöläinen, myy pääomalle. Miksi hän sen myy? Eläkkeeseen.

Mutta työvoiman käyttäminen, työ, on työläisen omaa elintoimintaa, hänen elämänsä ilmenemistä. Ja tämän *elintoiminnan* hän myy toiselle turvatakseen itsensä tarvittavilla *elämäntarvikkeilla*, Hänen elintoimintansa on

hänelle siis vain elämisen keino. Hän tekee työtä eläkkeeseen. Hän ei itse laske työtä osaksi elämästään, pikemmin se on hänen elämänsä uhraamista. Työ on tavaraa, jonka hän on myynyt toiselle. Hänen toimintansa tulokkaan ei sen vuoksi ole hänen toimintansa tarkoitus. Hän ei tuota itseään varten sitä silkkiä, jota hän kutoo, sitä kultaa, jonka hän nostaa kaivoksesta, sitä palatsia, jota hän rakentaa. Itseään varten hän tuottaa *työpalkkansa*, ja silkki, kultaa, palatsi muuttuvat hänen osaltaan tiettyksi määräksi elämäntarvikkeita, ehkäpä nutuksi, kuparikolikoksi ja jonkinlaiseksi kellariasunnoksi. Ja onko työläisestä, joka 12 tuntia kutoo, kehrää, poraa, sorvaa, rakentaa, lapioi, hakkaa kiveä, kantaa jne.— onko hänestä tämä kaksitoistatuntinen kutominen, kehrääminen, poraaminen, sorvaaminen, rakentaminen, lapiointi, kiven hakkaaminen hänen elämänsä ilmenemistä, elämää? Päinvastoin. Hänen elämänsä alkaa, kun tämä toiminta lakkaa, ts. ruokapöydän ääressä, kapakan penkillä, vuoteessa. Kaksitoistatuntisen työn merkitys hänen kannaltaan ei ole siinä, että hän kutoo, kehrää, poraa jne., vaan siinä, että se on keino saada *ansiota*, joka antaa hänelle tilaisuuden syödä, mennä kapakkaan, saada nukkua. Jos silkkimato kutoisi ylläpitääkseen toukanelämänsä, se olisi täydellinen palkkatyöläinen.

Työvoima ei ole aina ollut *tavaraa*. Työ ei ole aina ollut palkkatyötä, ts. *vapaata työtä*. Orja ei myynyt työvoimaansa orjanomistajalle, samoin kuin ei härkäkään myy työtään talonpojalle. Orja on työvoimineen kerta kaikkiaan myyty omistajalleen. Hän on tavaraa, joka voi siirtyä omistajalta toiselle. *Hän itse* on tavaraa, mutta työvoima ei ole *hänen* tavaraansa. *Maaorja* myy vain osan työvoimastaan. Ei hän saa palkkaa maanomistajalta: päinvastoin maanomistaja perii häneltä pakkoveroa.

Maaorja kuuluu maahan ja tuottaa tuloksia maanomistajalle. *Vapaa työläinen* sitä vastoin myy itsensä, ja vieläpä vähittäin. Joka päivä hän myy huutokaupalla 8, 10, 12, 15 tuntia elämästään eniten tarjoavalle, raaka-aineiden, työvälineiden ja elämäntarvikkeiden omistajalle, ts. kapitalistille. Työläinen ei kuulu omistajalle eikä maahan, mutta 8, 10, 12, 15 tuntia hänen jokapäiväisestä elämästään kuuluu sille, joka ne ostaa. Työläinen jät-

tää kapitalistin, jolle hän on vuokrannut itsensä, heti kun tahtoo, ja kapitalisti erottaa hänet silloin kun haluaa, heti kun ei enää hyödy hänestä tai ei saa haluamaansa hyötyä. Työläinen jonka ainoana tulolähteenä on työvoiman myyminen, ei voi kuitenkaan torjua *koko ostajien luokkaa, ts. kapitalistiluokkaa*, lakkaamatta itse olemasta. Hän ei kuulu jollekin yhdelle kapitalistille, vaan *koko kapitalistiluokalle*; ja hänen oma asiansa on löytää itselleen isäntä, toisin sanoen löytää ostaja tästä kapitalistiluokasta.

Ennen kuin ryhdymme lähemmin tarkastelemaan pääoman ja palkkatyön välisiä suhteita, esitämme lyhyesti ne yleisimmät seikat, jotka tulevat otetuksi huomioon työpalkkaa määrättäessä.

Työpalkka on, kuten olemme nähneet, määrätyn tavaran, työvoiman, *hintaa*. Työpalkan määräävät siis samat lait, jotka määräävät jokaisen muunkin tavaran hinnan.

Herää siis kysymys: *miten määräytyy tavaran hinta?*

Mikä määrää tavaran hinnan?

Ostajien ja myyjien välinen kilpailu, kysynnän suhde tarjontaan, tarjonnan suhde kysyntään. Kilpailu joka määrää tavaran hinnan, on *kolmipuolinen*.

Useat myyjät tarjoavat samaa tavaraa. Se joka myy halvimmalla yhtä hyviä tavaroita, on varma siitä, että hän lyö muut myyjät laudalta ja varmistaa itselleen suurimman menekin. Myyjät taistelevat siis keskenään menekistä, markkinoista. Kukin heistä tahtoo myydä, myydä mahdollisimman paljon ja myydä mikäli mahdollista yksin, syrjäyttäen muut myyjät. Toinen myy sen vuoksi huokeammalla kuin toinen. Näin siis *myyjien kesken* käydään *kilpailua*, joka *alentaa* heidän tarjoamiensa *tavarain hintaa*.

Mutta myös *ostajien kesken* käydään *kilpailua*, joka puolestaan *korottaa* tarjolla olevien tavaroiden hintaa.

Kilpailua käydään vihdoin *ostajien ja myyjien kesken*; edelliset tahtovat ostaa mahdollisimman halvalla, jälkimmäiset myydä mahdollisimman kalliista. Tämän ostajien ja myyjien välisen kilpailun tulos riippuu siitä,

missä suhteessa kilpailun molemmat edellä mainitut osapuolet ovat toisiinsa, ts. missä kilpailu on voimakkaampaa, ostajienko joukossa vai myyjien. Teollisuus vie taisteluun toisiaan vastaan kaksi sotajoukkoa, joiden kummankin omissa riveissä vuorostaan käydään keskinäistä taistelua. Voiton saa se sotajoukko, jonka omissa riveissä on vähemmän tappelua.

Otaksukaamme, että markkinoilla on 100 puuvillapaalia ja samanaikaisesti ostajia 1000 puuvillapaalille. Tässä tapauksessa on siis kysyntä kymmenen kertaa suurempi kuin tarjonta. Ostajien keskinäinen kilpailu tulee sen vuoksi olemaan sangen voimakas, jokainen heistä tahtoo saada itselleen edes yhden tai, mikäli mahdollista, kaikki 100 paalia. Tämä esimerkki ei ole mikään mieli-valtainen olettaus. Kaupan historiassa olemme eläneet puuvillakadon kausia, jolloin muutamat keskenään liittoutuneet kapitalistit yrittävät ostaa itselleen maapallon koko puuvillavarat eikä vain 100 paalia. Mainitussa tapauksessa jokainen ostaja koettaa siis lyödä muut laudalta tarjoamalla puuvillapaalista suhteellisesti korkeamman hinnan. Puuvillanmyyjät, jotka näkevät vihollisen sotajoukon osastojen olevan mitä kiivaimmassa keskinäisessä taistelussa ja ovat aivan varmoja 100 paalinsa menekistä, varovat ryhtymästä keskenään tappeluun, etteivät alentaisi puuvillan hintoja nyt, kun heidän vastustajansa kilpailevat keskenään kinnatakseen ne korkealle. Myyjien joukossa koittaa tällöin äkkiä rauha. He seisovat *yhtenä* miehenä ostajia vastassa kädet filosofisesti ristissä, eikä heidän vaatimuksillaan olisi mitään rajoja, ellei tunkeilevimpienkin ostajien tarjouksilla olisi sangen tiettyjä rajojansa.

Jos siis jonkin tavaran tarjonta on pienempi kuin tuon tavaran kysyntä, niin kilpailu myyjien kesken on vähäistä tai puuttuu kokonaan. Samassa suhteessa kuin kilpailu myyjien kesken laimenee, kasvaa kilpailu ostajien kesken. Tulos: enemmän tai vähemmän huomattava tavaranhintojen kohoaminen.

Tunnettua on, että useimmin käy päinvastoin ja päinvastaisin tuloksin: tarjonta on melkoisesti kysyntää suurempi, epätoivoinen kilpailu myyjien kesken, ostajien puute, tavarain myyminen polkuhintoihin.

Mitä on hintojen nousu ja lasku, mitä on korkea hinta ja alhainen hinta? Hiekkajyvä on korkea mikroskoopin läpi tarkasteltuna, ja torni on matala vuoreen verrattuna. Ja jos kysynnän ja tarjonnan suhde määrää hinnan, niin mikä sitten määrää kysynnän ja tarjonnan suhteen?

Kääntykäämme ensimmäisen vastaan sattuvan porvarin puoleen. Hän ei mieli hetkeäkään ja aivan kuin uusi Aleksanteri Suuri sivaltaa tämän metafyyssisen solmun poikki kertomataululla. Jos myymäni tavarain valmistaminen on maksanut minulle 100 markkaa, sanoo hän meille, ja myydessäni saan tästä tavarasta 110 markkaa — tietysti vuoden mittaan —, niin on se tavallinen, säädyllinen, kohtuullinen voitto. Mutta jos myydessäni saan 120, 130 markkaa, niin se on korkea voitto; ja jos saisin peräti 200 markkaa, niin se olisi poikkeuksellinen, suunnaton voitto. Mikä siis on porvarilla voiton *mittana*? Hänen tavaransa *tuotantokustannukset*. Jos hän vaihtaessaan tämän tavarain saa muita tavaroita sellaisen määrän, minkä tuottaminen on maksanut vähemmän kuin hänen tavarain tuottaminen, niin hän on kärsinyt tappiota. Jos hän tavarain vaihtaessaan saa vastikkeeksi muita tavaroita sellaisen määrän, minkä valmistaminen on maksanut enemmän, niin hän on voittanut. Voiton suurenemisen ja pienenemisen hän laskee niiden asteiden mukaan, mitkä hänen tavarain vaihtoarvo on nollan, ts. *tuotantokustannusten*, ala- tai yläpuolella.

Olemme nähneet, kuinka kysynnän ja tarjonnan vaihteleva suhde saa aikaan vuoroin hintojen nousua, vuoroin laskua, vuoroin korkeita, vuoroin alhaisia hintoja. Jos vähäisen tarjonnan tai suhteettomasti kasvaneen kysynnän vuoksi jonkin tavarain hinta nousee melkoisesti, niin jonkin toisen tavarain hinta on ehdottomasti laskenut samassa suhteessa, sillä tavarain hinta ilmaisee rahassa vain sen suhteen, jossa toisia tavaroita siihen vaihdetaan. Jos esimerkiksi silkkikangaskyynärän hinta nousee 5 markasta 6 markkaan, niin hopean hinta on silkkikankaaseen verraten laskenut, ja samoin kaikkien muidenkin tavarain, joiden hinnat ovat pysyneet entisellään, ovat laskeneet suhteessa silkkikankaan hintaan. Saman silkkitavaramäärän saamiseksi niitä on vaihdettaessa annet-

tava nyt suurempi määrä. Mikä on seurauksena jonkin tavaran hinnan nousemisesta? Suuria määriä pääomaa siirtyy tälle kukoistavalle teollisuudenalalle, ja tätä pääomien siirtymistä edullisemmalle teollisuudenalalle kestää niin kauan, kunnes voitto tällä teollisuudenalalla laskee tavanomaiselle tasolle tai, oikeammin sanoen, kunnes ylituotanto polkee sen tuotteiden hinnat tuotantokustannuksia alemmaksi.

Vastakkainen tapaus. Jos jonkin tavaran hinta laskee alle sen tuotantokustannusten, niin pääomat vetäytyvät pois tämän tavaran tuotantopiiristä. Paitsi sitä tapausta, jolloin jokin teollisuuden haara ei enää ole ajanmukainen ja joutuu siis häviämään, kyseisen tavaran tuotanto, ts. sen tarjonta, on tämän pääomien poistumisen vuoksi vähenevä niin kauan, että tarjonta jälleen vastaa kysyntää ja tuon tavaran hinta on siis kohonnut taas tuotantokustannusten tasalle, tai oikeammin, tarjonta on laskenut alle kysynnän, ts. tavaran hinta noussut jälleen tuotantokustannuksia korkeammalle, *sillä tavaran käypä hinta on aina sen tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi.*

Näemme, että pääomat virtaavat alinomaa tuotannon-alalta toiselle. Korkea hinta saa aikaan liian voimakkaan pääoman virtaamisen kyseiselle alalle ja alhainen hinta liian voimakkaan virtaamisen siltä alalta muille.

Voisimme toisesta näkökulmasta katsoen osoittaa, että tuotantokustannukset eivät määrää ainoastaan tarjontaa, vaan myös kysynnän. Mutta se veisi meidät liian kauas käsittelemästämme asiasta.

Olemme juuri nähneet, kuinka tarjonnan ja kysynnän vaihtelut aina saattavat tavaran hinnan jälleen tuotantokustannusten tasalle. *Tosin tavaran todellinen hinta on aina tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi; mutta nouseminen ja laskeminen täydentävät toisiaan keskinäisesti,* niin että tietyn ajanjakson rajoissa, kun otetaan teollisuuden luode ja vuoksi yhdessä, tavarat vaihdetaan toisiinsa tuotantokustannuksiaan vastaavasti, ja tuotantokustannukset siis määräävät tavaran hinnan.

Tätä seikkaa, että tuotantokustannukset määräävät hinnan, ei pidä ymmärtää taloustieteilijäin mielessä. Taloustieteilijät sanovat, että tavaran *keskimääräishinta*

on tuotantokustannusten suuruinen; se on heidän mielestään *laki*. Sitä anarkista liikettä, jossa hinnan lasku tasoittaa sen nousun ja nousu laskun, he pitävät sattumana. Samalla oikeudella voisi, kuten useat taloustieteilijät ovat tehneetkin, pitää lakina hintojen vaihteluja ja sattumana sitä, että tuotantokustannukset määräävät hinnat. Mutta vain näiden vaihtelujen, jotka lähemmin katsoen saavat aikaan kauheita hävityksiä ja maanjäristyksen tavoin vapisuttavat koko porvarillisen yhteiskunnan perustuksia, vain näiden vaihtelujen kulussa tuotantokustannukset määräävät hinnan. Tämän epäjärjestyksen kokonaisliike muodostaa sen järjestyksen. Tämän teollisen anarkian kulussa, tässä kiertokulussa kilpailu tasoittaa niin sanoaksemme toisen äärimmäisyyden toisella.

Näemme siis, että tavaran hinnan määräävät tuotantokustannukset sillä tavalla, että niitä aikoja, jolloin kyseisen tavaran hinta nousee tuotantokustannuksia suuremmaksi, tasoittavat ne ajat, jolloin hinta laskee alle tuotantokustannusten, ja päinvastoin. Tällä ei tietenkään tarkoiteta jotakin erinäistä teollisuustuotetta, vaan koko teollisuudenhaaraa. Sillä ei siis myöskään tarkoiteta erinäistä teollisuudenharjoittajaa, vaan koko teollisuudenharjoittajaluokkaa.

Se että tuotantokustannukset määräävät hinnan on samaa kuin että hinnan määrää työaika, joka tarvitaan tavaran tuottamiseen, sillä tuotantokustannukset muodostuvat 1) raaka-aineista ja työvälineiden kulumisesta, so. niistä teollisuustuotteista, joiden tuottaminen on maksanut tietyn määrän työpäiviä ja jotka siis edustavat tiettyä työaikamäärää, ja 2) välittömästä työstä, jonka mitana niin ikään on aika.

Samat yleiset lait, jotka ylipäänsä sääntelevät tavarain hintaa, sääntelevät luonnollisesti myös *työpalkkaa*, *työn hintaa*.

Työstä maksetaan milloin enemmän, milloin vähemmän, aina kysynnän ja tarjonnan välisen suhteen mukaan, sen mukaan, millaiseksi muodostuu työvoiman ostajien, ts. kapitalistien, ja työvoiman myyjien, ts. työläistenvälinen kilpailu. Tavarain hintojen heilahteluja vastaavat ylipäänsä työpalkan heilahtelut. *Mutta näiden hei-*

lahtelujen rajoissa työn hinnan määräävät tuotantokustannukset, työaika, joka tarvitaan tämän tavarain, työvoiman, tuottamiseen.

Entä mitkä ovat työvoiman tuotantokustannukset?

Niitä ovat ne kustannukset, jotka ovat tarpeellisia työläisen säilyttämiseksi työläisenä ja hänen valmentamiseksi työläiseksi.

Mitä vähemmän oppiaikaa jokin työ siis vaatii, sitä pienemmät ovat työläisen tuotantokustannukset, sitä alhaisempi on hänen työnsä hinta, hänen työpalkkansa. Niillä teollisuudenaloilla, joilla ei vaadita oikeastaan ollenkaan oppiaikaa ja joilla riittää pelkkä työläisen ruumiillinen olemassaolo, hänen pätevyysvaatimuksiinsa tarvittavat tuotantokustannukset rajoittuvat miltei vain niihin tavaroihin, jotka ovat tarpeen pitämään hänet hengissä ja työkykyisenä. *Hänen työnsä hinnan määrää sen vuoksi tarvittavien elämäntarvikkeiden hinta.*

On kuitenkin otettava huomioon vielä eräs seikka.

Tehtailija, joka laskee tuotantokustannukset ja niiden mukaisesti tuotteiden hinnan, ottaa huomioon työvälaineiden kulumisen. Jos jokin kone maksaa hänelle esimerkiksi 1000 markkaa ja kuluu 10 vuodessa, niin hän lisää 100 markkaa vuodessa tavarain hintaan, voidakseen kymmenen vuoden kuluttua ottaa uuden koneen kuluneen tilalle. Samalla tavalla täytyy yksinkertaisen työvoiman tuotantokustannuksiin laskea suvunjatkamiskustannukset, minkä ansiosta työläisluokka saa mahdollisuuden lisääntyä ja korvata kuluneet työläiset uusilla. Työläisen kulumisen otetaan näin ollen laskuun samalla tavalla kuin koneen kulumisen.

Yksinkertaisen työvoiman tuotantokustannukset muodostuvat siis *työläisen elin- ja suvunjatkamiskustannuksista*. Työpalkka on siis näiden elin- ja suvunjatkamiskustannusten hinta. Näin määrättyä työpalkkaa sanotaan *minimityöpalkaksi*. Tämä työpalkkaminimi, kuten yleensä tavarain hinnan määräytyminen tuotantokustannusten mukaisesti, ei pidä paikkaansa *yksilöön*, vaan koko *lajiin* nähden. Yksityiset työläiset, miljoonat työläiset eivät saa kylliksi voidakseen elää ja jatkaa sukuaan; *mutta koko työväenluokan työpalkka* tasoittuu vaihtelujensa rajoissa täksi minimiksi.

Nyt kun olemme selvittäneet ne yleisimmät lait, jotka sääntelevät työpalkan, samoin kuin jokaisen muunkin tavaran hinnan, voimme ryhtyä tutkimaan asiaa yksityiskohtaisemmin.

Pääoman muodostavat raaka-aineet, työvälineet ja monenmoiset elämäntarvikkeet, joita käytetään uusien raaka-aineiden, uusien työvälineiden ja uusien elintarvikkeiden valmistamiseen. Nämä pääoman ainesosat ovat työn luomia, työn tuotteita, *kasautunutta työtä*. Kasautunut työ, joka palvelee uuden tuotannon välikappaleena, on pääomaa.

Niin sanovat taloustieteilijät.

Mikä on neekeriorja? Tummaihoisen ihminen. Seliytykset ovat toistensa arvoisia.

Neekeri on neekeri. Vasta tiettyjen suhteiden vallitessa hänestä tulee orja. Puuvillankehruukone on kone, jolla kehrätään puuvillaa. Vain tiettyjen suhteiden vallitessa siitä tulee *pääomaa*. Noista suhteista irrallisena se on yhtä vähän pääomaa, kuin kulta sinänsä on *rahaa* tai sokeri sokerin hinta.

Tuotannossa eivät ihmiset vaikuta yksinomaan luontoon, vaan toisiinsakin. He tuottavat vain toimiessaan tietyllä tavalla yhdessä ja vaihtamalla toimintojaan keskenään. Tuottaakseen he rupeavat tiettyihin yhteyksiin ja suhteisiin toistensa kanssa, ja vain näiden yhteiskunnallisten yhteyksien ja suhteiden puitteissa he vaikuttavat luontoon, tuottavat.

Tuotantovälineiden laadusta riippuen nämä yhteiskunnalliset suhteet, joissa tuottajat ovat toisiinsa, ne edellytykset, joiden mukaisesti he vaihtavat toimintojaan ja osallistuvat yhteiseen tuotantoon, ovat luonnollisesti erilaisia. Kun keksittiin uusi sota-ase, tuliase, niin armeijan koko sisäinen organisaatio muuttui väistämättä, muuttuivat ne suhteet, joiden vallitessa yksilöt voivat muodostaa armeijan ja toimia armeijana, muuttui myös eri armeijoiden keskinäinen suhde.

Siis ne yhteiskunnalliset suhteet, joiden vallitessa yksilöt tuottavat, yhteiskunnalliset tuotantosuhdeet, muuttuvat samalla kun muuttuvat ja kehittyvät aineelliset tuotantovälineet, tuotantovoimat. Tuotantosuhdeet kokonaisuudessaan muodostavat sen, mitä sanotaan yhteiskunnalli-

siksi suhteiksi, yhteiskunnaksi, ja ne muodostavat tietyllä historiallisella kehitysasteella olevan yhteiskunnan, jolla on omalaatuinen, eriävä luonne. *Antiikin* yhteiskunta, *feodaalinen* yhteiskunta, *porvarillinen* yhteiskunta ovat sellaisia tuotantosuhteiden kokonaisuuksia, joista jokainen samalla merkitsee erikoista kehitystasetta ihmiskunnan historiassa.

Myös *pääoma* on yhteiskunnallinen tuotantosuhde. *Se on porvarillinen tuotantosuhde*, porvarillisen yhteiskunnan tuotantosuhde. Eikö elämäntarvikkeita, työvälineitä, raaka-aineita, jotka muodostavat pääoman, ole tuotettu ja kasattu tiettyjen yhteiskunnallisten edellytysten, yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa? Eikö niitä käytetä tiettyjen yhteiskunnallisten edellytysten, määrättyjen yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa uuteen tuotantoon? Ja eikö juuri tämä tietty yhteiskunnallinen luonne tee uutta tuotantoa palvelevista tuotteista *pääomaa*?

Pääoma ei siis muodostu yksinomaan elämäntarvikkeista, työvälineistä ja raaka-aineista, ei yksinomaan aineellisista tuotteista; se muodostuu myös *vaihtoarvoista*. Kaikki tuotteet, joista se muodostuu, ovat *tavaroita*. Pääoma ei siis ole vain tietty aineellisten tuotteiden summa, se on tavaroiden, vaihtoarvojen, *yhteiskunnallisten* suureiden summa.

Pääoma pysyy pääomana, vaikka ottaisimmekin viljan asemesta puuvillan, viljan asemesta riisin, rautateiden asemesta höyrylaivat, kuitenkin edellyttäen, että puuvillalla, riisillä, höyrylaivoilla, ts. pääoman olennoitumalla, on sama vaihtoarvo, sama hinta kuin villalla, jyvillä, rautateillä, joiden muodossa se ensin esiintyi. Pääoman ulkoinen olennoituma voi alituisesti muuttua, ilman että pääoma muuttuu pienimmässäkään määrässä.

Mutta vaikka jokainen pääoma on tietty tavaroiden, so. vaihtoarvojen summa, niin ei silti jokainen tavaroiden, vaihtoarvojen, summa ole pääomaa.

Jokainen vaihtoarvojen summa on yksi vaihtoarvo. Jokainen erillinen vaihtoarvo on vaihtoarvojen summa. Esimerkiksi talo, joka on 1000 markan arvoinen, on 1000 markan suuruinen vaihtoarvo. Paperiliuska, joka

on pennin arvoinen, on $\frac{100}{100}$ pennin suuruinen vaihtoarvojen summa. Tuotteet, joita voidaan vaihtaa toisiin tuotteisiin, ovat *tavaroita*. Se tietty suhde, jossa ne voidaan vaihtaa, muodostaa niiden *vaihtoarvon* tai rahassa ilmaistuna niiden *hinnan*. Näiden tuotteiden määrä ei voi muuttaa niiden tarkoitusta olla *tavaraa* tai esiintyä *vaihtoarvona* tai omata tiettyä *hintaa*. Puu on puu, olkoon se suuri tai pieni. Vaikka vaihtaisimmekin rautaa muihin tuotteisiin luodeittain emmekä sentnereittäin, muuttaako se raudan olemusta, tavaraolemusta, vaihtoarvoolemusta? Riippuen määrästä rauta edustaa suurempaa tai pienempää arvomäärää, se on hinnaltaan kalliimpaa tai halvempaa tavaraa.

Kuinka jokin tavaroiden tai vaihtoarvojen summa muuttuu pääomaksi?

Siten, että se itsenäisenä yhteiskunnallisena *voimana*, ts. *yhteiskunnan eräälle osalle* kuuluvana voimana, säilyy ja lisääntyy vaihdon kautta, jossa vastineena on *välittömän elävä työvoima*. Pääoman välttämätön edellytys on, että on olemassa luokka, joka ei omista mitään muuta kuin työkykyisyytensä.

Vain kasautuneen, aikaisemman, esineellistyneen työn herruus välittömän, elävän työn yli muuttaa kasautuneen työn pääomaksi.

Pääoman olemuksena ei ole se, että kasautunut työ palvelee elävää työtä uuden tuotannon keinona. Sen olemuksena on se, että elävä työ palvelee kasautunutta työtä tämän vaihtoarvon säilyttämisen ja lisäämisen keinona.

Mitä tapahtuu kapitalistin ja palkkatyöläisen välisessä vaihdossa?

Työläinen saa vaihdossa työvoimastaan elämäntarvikkeita, kapitalisti saa vaihdossa elämäntarvikkeistaan työtä, työläisen tuottavan toiminnan, luovan voiman, jolla työläinen paitsi korvaa sen, minkä hän kuluttaa, myös *antaa kasautuneelle työlle suuremman arvon kuin mitä sillä oli ennen*. Työläinen saa kapitalistilta osan jo olevista elämäntarvikkeista. Mihin hän käyttää ne? Välittömään kulutukseen. Mutta kun olen kuluttanut tietyn elämäntarvikemäärän, kadotan sen ainiaaksi, ellen

ole sitä aikaa, minkä kuluessa nämä elämäntarvikkeet ovat pitäneet minua elossa, käyttänyt uusien tuottamiseen ja kulutuksen kestäessä uusien arvojen luomiseen työlläni kulutuksessa häviävien arvojen tilalle. Juuri tämän jalon uusintavan voiman työläinen luovuttaakin pääomalle vaihtamalla sen saamiinsa elämäntarvikkeisiin. Hän on siis omalta osaltaan menettänyt sen kokonaan.

Ottakaamme esimerkki: farmari maksaa päiväläiselleen 5 hopearahaa päivältä. Näistä 5 hopearahasta tämä työskentelee farmarin pellolla koko päivän ja turvaa hänelle siten 10 hopearahan tulon. Farmari ei ainoastaan saa takaisin niitä arvoja, jotka hän on antanut päiväläiselle, vaan hän saa ne kaksinkertaisina. Hän on siis käyttänyt päiväläiselle antamansa 5 hopearahaa hyödyllisesti, tuottavasti. Hän on noilla 5 hopearahalla ostanut nimenomaan päiväläisen työn ja voiman, jotka ovat tuottaneet arvoltaan kaksi kertaa suuremman määrän maantuotteita ja muuttaneet 5 hopearahaa 10 hopearahaksi. Päiväläinen sitä vastoin saa tuotantovoimastaan, jonka tehon hän on luovuttanut farmarille, 5 hopearahaa ja vaihtaa ne elämäntarvikkeisiin, jotka hän ennemmin tai myöhemmin kuluttaa. Nuo 5 hopearahaa on siis kulutettu kahdella tavalla: *tuottavasti* pääomaan nähden, sillä ne on vaihdettu työvoimaan*, joka tuotti 10 hopearahaa, ja *tuottamattomasti* työläiseen nähden, sillä ne on vaihdettu elämäntarvikkeisiin, jotka ovat ainiaaksi kadonneet ja joiden arvon hän voi saada jälleen vain suorittamalla farmarin kanssa uudelleen saman vaihdon. *Pääoma edellyttää siis palkkatyötä, ja palkkatyö edellyttää pääomaa. Ne edellyttävät toinen toistaan; ne tuottavat molemminpuolisesti toisiaan.*

Tuottaako puuvillatehtaan työläinen vain puuvillakankaita? Ei, hän tuottaa pääomaa. Hän tuottaa arvoja, joita käytetään jälleen hänen työstään määräämiseen ja sen avulla uusien arvojen luomiseen.

Pääoma voi lisääntyä vain, kun sitä vaihdetaan työvoimaan, kun se herättää eloon palkkatyön. Palkkatyö-

---

* Tässä kohtaa termi »työvoima» ei ole Engelsin lisäämä, vaan se oli jo Marxin »Neue Rheinische Zeitungissa» julkaisemassa tekstissä. *Toim.*

läisen työvoima voidaan vaihtaa pääomaan vain sillä ehdolla, että se lisää pääomaa, vahvistaa sitä valtaa, jonka orja se on. *Pääoman lisääntyminen on näin ollen proletariaatin, ts. työväenluokan, lisääntymistä.*

Kapitalistin ja työläisen edut ovat siis samoja, väittävät porvarit ja heidän taloustieteilijänsä. Todellakin! Työläinen tuhoutuu, ellei pääoma pidä häntä työssä. Pääoma tuhoutuu, ellei se riistä työvoimaa, ja sitä riistääkseen pääoman täytyy ostaa sitä. Mitä nopeammin tuotantoon määrätty pääoma, tuottava pääoma, lisääntyy, mitä kukoistavampi on siis teollisuus, mitä enemmän porvaristo rikastuu, mitä paremmin liike edistyy, sitä enemmän kapitalisti tarvitsee työläisiä, sitä kalliimmasta työläinen myy itsensä.

Työläisen vähänkään siedettävän aseman ehdottomana edellytyksenä on siis *tuottavan pääoman mahdollisimman nopea kasvaminen.*

Mutta mitä on tuottavan pääoman kasvaminen? Se on kasautuneen työn vallan kasvamista elävän työn suhteen. Porvariston herruuden kasvamista työtätekevän luokan suhteen. Kun palkkatyö tuottaa sitä hallitsevaa vierasta rikkautta, sille vihamielistä voimaa, pääomaa, niin se saa tältä viimeainitulta toimintavälineet [Beschäftigungsmittel], so. elämäntarvikkeet, sillä ehdolla, että siitä tulee uudelleen pääoman osa, vipu, joka nopeuttaa yhä uudestaan pääoman kasvua.

Väite, että pääoman edut ja työn edut ovat samat, merkitsee itse asiassa vain sitä, että pääoma ja palkkatyö ovat saman suhteen kaksi puolta. Toinen puoli edellyttää toista samoin kuin koronkiskuri ja tuhlaaja edellyttävät toisiaan.

Niin kauan kuin palkkatyöläinen pysyy palkkatyöläisenä, hänen kohtalonsa riippuu pääomasta. Siinä sitten onkin työläisen ja kapitalistin etujen paljon puhuttu yhteisyys.

Jos pääoma kasvaa, niin kasvaa palkkatyön määrä, kasvaa palkkatyöläisten luku, sanalla sanoen: pääoman valtaan joutuu suurempi määrä yksilöitä. Otaksukaamme paras tapaus: tuottavan pääoman kasvaessa kasvaa työn kysyntä. Työn hinta, työpalkka siis kasvaa.

Olkoon talo kuinka pieni tahansa, kuitenkin niin kauan kuin sitä ympäröivät talot niin ikään ovat pieniä,

se tyydyttää kaikki asuntoa koskevat yhteiskunnalliset vaatimukset. Mikäli taas pienen talon viereen nousee palatsi, pieni talo kutistuu mökiksi. Talon pienuus todistaa nyt, ettei sen omistajalla ole lainkaan tai hänellä on vain hyvin pienet vaatimukset; ja kohotkoonpa pieni talo sivistyksen edistyessä miten korkeaksi tahansa, jos naapuripalatsi kohoaa samassa tai vieläkin suuremmassa suhteessa, on tuon suhteellisesti pienen talon asukas tunteva olonsa neljän seinänsä sisällä yhä epämiellyttävämmäksi, epätyydyttävämmäksi, ahtaammaksi.

Työpalkan vähänkin huomattava lisääntyminen edellyttää tuottavan pääoman nopeaa kasvamista. Tuottavan pääoman nopea kasvu aiheuttaa rikkauden, ylellisyyden, yhteiskunnallisten tarpeiden ja yhteiskunnallisten nautintojen yhtä nopeaa kasvua. Vaikka siis työläisen saavutettavissa olevat nautinnot ovat kasvaneet, niin niiden suoma yhteiskunnallinen tyydytys on pienentynyt verrattuna kapitalistin lisääntyneihin nautintoihin, jotka ovat työläiselle saavuttamattomissa, ja verrattuna yhteiskunnan kehitystasoteeseen yleensä. Tarpeemme ja nautintomme saavat alkunsa yhteiskunnasta; siksi mitaamme ne yhteiskunnan mittapuulla emmekä niiden esineiden mukaan, joilla ne tyydytetään. Koska tarpeemme ja nautintomme ovat luonteeltaan yhteiskunnallisia, ne ovat suhteellisia.

Työpalkkaa ei yleensä määrää vain niiden tavarain määrä, mitkä minä voin siihen vaihtaa. Se sisältää eri suhteita.

Työläinen saa lähinnä työvoimastaan määrätyn rahamäärän. Määrääkö työpalkan vain tämä rahahinta?

1500-luvulla Euroopassa liikkeessä olleen kullan ja hopean määrä lisääntyi Amerikan rikkaampien ja helpompitöiden vuorikaivosten löydön seurauksena. Kullan ja hopean arvo aleni sen vuoksi muihin tavaroihin verraten. Mutta työläiset saivat työvoimastaan rahaksi lyötyä hopeaa yhtä paljon kuin ennenkin. Heidän työnsä rahahinta pysyi samana, mutta heidän työpalkkansa oli sittenkin laskenut, sillä saman hopeamäärän vaihtaessaan he saivat vähemmän muita tavaroita. Tämä oli eräs niistä seikoista, jotka 1500-luvulla edistivät pääoman kasvamista, porvariston ylenemistä.

Ottakaamme toinen tapaus. Talvella 1847 kadon seurauksena välttämättömimpien elämäntarvikkeiden, kuten viljan, lihan, voin, juuston jne. hinnat nousivat melkoisesti. Oletamme työläisen saaneen työvoimastaan saman määrän rahaa kuin ennenkin. Eikö heidän työpalkkansa laskenut? Laski tietenkin. He saivat nyt vaihdossa samalla rahalla vähemmän leipää, lihaa jne. Heidän työpalkkansa laski, mutta ei siksi, että hopean arvo olisi laskenut, vaan siksi, että elämäntarvikkeiden arvo oli kasvanut.

Otakukaamme vihdoin, että työn rahahinta on jäänyt samaksi samalla kun kaikkien maanviljelys- ja teollisuustuotteiden hinta uusien koneiden käyttämisen, suotuisan vuodenajan jne. vuoksi on laskenut. Samalla rahalla voivat työläiset nyt ostaa enemmän kaikenlaisia tavaroita. Työpalkka on siis kohonnut juuri siksi, että sen raha-arvo ei ole muuttunut.

Työn rahahinta, nimellispalkka, ei näin ollen käy yhteen reaali-palkan kanssa, so. niiden tavarain määrän kanssa, joita todella annetaan vaihtokaupassa työpalkasta. Kun siis puhumme työpalkan kohoamisesta tai laskemisesta, meidän ei ole pidettävä silmällä yksin työn rahahintaa eli nimellispalkkaa.

Mutta ei nimellispalkka, so. se rahamäärä, josta työläinen myy itsensä kapitalistille, enempiä kuin reaali-palkkakaan, so. se tavaramäärä, jonka hän voi ostaa tällä rahalla, käsitä tyhjentyvästi työpalkkaan sisältyviä suhteita.

Työpalkan määrää sitä paitsi ennen kaikkea sen suhde kapitalistin voittoon; tämä on suhteellinen, relatiivinen työpalkka.

Reaali-palkka ilmaisee työn hinnan verrattuna muiden tavaroiden hintaan, jota vastoin suhteellinen työpalkka ilmaisee, minkä osan työn luomasta uudesta arvosta välitön työ saa verrattuna tuon arvon siihen osaan, jonka saa kasautunut työ, pääoma.

Sanoimme yllä, s. 14*: »Työpalkka ei... ole työläisen osa hänen tuottamastaan tavarasta. Työpalkka on jo ole-

---

* Ks. tätä osaa, s. 390. *Toim.*

massaolevan tavaran se osa, jolla kapitalisti ostaa itselleen tietyn määrän tuottavaa työvoimaa.» Mutta tämä työpalkka kapitalistin täytyy saada uudelleen korvatuksi siitä hinnasta, johon hän myy työläisen valmistaman tuotteen; hänen täytyy saada se korvatuksi siten, että hänelle jäisi jatkuvasti vielä ylijäämää, joka ylittää hänen suorittamansa tuotantokustannukset, ts. saada voittoa. Työläisen tuottaman tavaran myyntihinta jakaantuu kapitalistin kannalta katsoen kolmeen osaan: *ensiksi* hänen antamiensa raaka-aineiden hinnan korvaus samoin kuin hänen antamiensa välineiden, koneiden ja muiden työvälineiden kulumisen korvaus; *toiseksi* hänen antamansa työpalkan korvaus ja *kolmanneksi* kaiken tämän yli jäävä osa, kapitalistin voitto. Kun ensimmäinen osa korvaa vain *ennen olleet arvot*, on selvää, että niin työpalkan korvaus kuin myös kapitalistin voitto kokonaisuudessaan otetaan *työläisen työn luomasta* ja raaka-aineiden arvoon lisätystä *uudesta arvosta*. *Tässä mielessä* voimme sekä työpalkan että voiton, verrataksemme niitä toisiinsa, käsittää työläisen tuotteen osiksi.

Reaalipalkka saattaa pysyä samana, ehkä noustakin, ja silti suhteellinen työpalkka voi alentua. Otaksukaamme että elämäntarvikkeiden hinnat olisivat alentuneet $\frac{2}{3}$:lla, samalla kun päiväpalkka on alentunut vain $\frac{1}{3}$:lla, siis esimerkiksi 3 markasta 2 markkaan. Vaikka työläinen saa näillä 2 markalla suuremman määrän tavaroita kuin ennen 3 markalla, niin sittenkin hänen työpalkkansa on kapitalistin voittoon verrattuna pienentynyt. Kapitalistin (esimerkiksi tehtailijan) voitto on suurentunut yhdellä markalla, ts. pienemmästä määrästä vaihtoarvoja, jotka hän maksaa työläiselle, työläisen täytyy nyt tuottaa vaihtoarvoja enemmän kuin ennen. Pääoman osa on työn osaan verrattuna kasvanut. Yhteiskunnallisen rikkauden jako pääoman ja työn kesken on tullut entistä epätasaisemmaksi. Kapitalisti hallitsee samalla pääomalla suurempaa työmäärää. Kapitalistiluokan valta työväenluokkaan nähden on kasvanut, työläisen yhteiskunnallinen asema on huonontunut, painunut vielä astetta alemmaksi kapitalistin asemaan verraten.

Mikä siis on se yleinen laki, joka määrää työpalkan ja voiton keskinäisen suhteellisen alenemisen ja nousemisen?

Työpalkka ja voitto ovat käänteisessä suhteessa toisiinsa. Pääoman osa (voitto) kohoaa samassa suhteessa kuin työn osa (päiväpalkka) laskee, ja päinvastoin. Voitto kohoaa samassa määrin, kuin työpalkka laskee, ja laskee samassa määrin, kuin työpalkka kohoaa.

Väitetään ehkä, että kapitalisti voi voittaa vaihtamalla edullisesti tuotteitaan toisten kapitalistien kanssa, kun hänen tavarainsa kysyntä suurenee joko uusien markkinoiden ilmaantumisen seurauksena tai vanhoilla markkinoilla tapahtuneen tarpeiden äkillisen kasvun seurauksena jne.; että siis yhden kapitalistin voitto voi lisääntyä toisten kapitalistien kustannuksella riippumatta työpalkan, työvoiman vaihtoarvon, noususta ja laskusta; tai että kapitalistin voitto voi nousta myös työkalujen parantamisen, luonnonvoimien uudenlaisen käytön tms. ansiosta.

Ensiksikin täytyy myöntää, että tulos jää samaksi, vaikka se olisikin saavutettu käänteisesti. Voitto ei tosin ole suurentunut sen tähden, että työpalkka on laskenut, mutta työpalkka on laskenut sen tähden, että voitto on suurentunut. Kapitalisti on samalla vieraan työn määrällä ostanut suuremman määrän vaihtoarvoja maksamatta silti työstä enemmän; työstä maksetaan siis vähemmän verrattuna puhtaaseen tuloon, jonka se tuottaa kapitalistille.

Huomautamme lisäksi, että tavarain hintojen vaihteluista huolimatta jokaisen tavaran keskimääräisen hinnan, so. sen suhteen, jossa tavara vaihdetaan muihin tavaroihin, määräävät *tavaran tuotantokustannukset*. Sen tähden kapitalistiluokan sisällä tapahtuvasta puljutuksesta johtuvat vahingot tasoittuvat ehdottomasti. Koneiden parantaminen ja luonnonvoimien uudenlainen käyttö tuotannossa tekevät mahdolliseksi luoda tietyssä työajassa, samalla työ- ja pääomamäärällä suuremman määrän tuotteita, mutta ei suinkaan vaihtoarvoja suurempaa määrää. Jos kehruukonetta käyttämällä voinkin tunnissa valmistaa lankaa kaksi kertaa enemmän kuin ennen kehruukoneen keksimistä, esimerkiksi sata naulaa viidenkymmenen asemesta, niin en noista sadasta naulasta ajan pitkään saa vaihdettaessa enempää tavaraa kuin ennen viidestäkymmenestä, koska tuotantokustannukset

ovat alentuneet puolella eli koska samoilla kustannuksilla voin tuottaa kaksinkertaisen määrän tuotetta.

Vihdoin, missä suhteessa jonkin maan tai koko maailmanmarkkinoiden kapitalistiluokka, porvarit, jakanevatkin keskenään tuotannon puhtaan tulon, on tämän puhtaan tulon kokonaissumma aina kuitenkin vain se summa, jolla välitön työ on kaiken kaikkiaan lisännyt kasautunutta työtä. Tämä kokonaissumma kasvaa siis samassa suhteessa, jossa työ lisää pääomaa, so. samassa suhteessa, jossa voitto nousee työpalkkaan verrattuna.

Näemme siis, että silloinkin kun pysymme *pääoman ja palkkatyön suhteiden puitteissa, pääoman edut ja palkkatyön edut ovat aivan vastakkaiset.*

Pääoman nopea lisääntyminen on samaa kuin voiton nopea lisääntyminen. Voitto voi lisääntyä nopeasti vain silloin kun työn hinta, kun suhteellinen työpalkka laskee yhtä nopeasti. Suhteellinen työpalkka voi laskea siinäkin tapauksessa, että reaali-palkka yhdessä nimellispalkan, työn raha-arvon kanssa, nousee, kunhan se ei vain nouse samassa suhteessa kuin voitto. Jos esimerkiksi hyvinä liikeaikoina työpalkka nousee 5 prosentilla, mutta voitto sitä vastoin 30 prosentilla, niin suhteellinen, relatiivinen työpalkka ei *suurene* vaan *pienenee*.

Mikäli siis työläisen tulot suurenevät pääoman nopeasti kasvaessa, samanaikaisesti suurenee myös se yhteiskunnallinen juopa, joka erottaa työläisen kapitalistista, ja samanaikaisesti kasvaa myös pääoman ylivalta, työn riippuvuus pääomasta.

Väite, että työläinen olisi kiinnostunut pääoman nopeasta kasvusta, merkitsee vain: kuta nopeammin työläinen lisää vierasta rikkautta, sitä suurempia muruja putoaa hänelle, sitä useampia työläisiä voidaan pitää työssä ja elossa, sitä suuremmaksi voi paisua pääomasta riippuvaisten orjien joukko.

Olemme siis nähneet:

Työväenluokalle *edullisinkaan tilanne, pääoman mahdollisimman nopeakaan kasvaminen*, niin suuresti kuin s, saattaakin parantaa työläisen aineellista toimeentuloa ei kuitenkaan poista työläisen etujen ja porvarin etujen, kapitalistin etujen, vastakkaisuutta. *Voitto ja työpalkka* ovat yhä edelleen *käänteisessä suhteessa toisiinsa.*

Jos pääoma kasvaa nopeasti, niin työpalkka voi kohota; pääoman voitto kasvaa kuitenkin suhteettomasti nopeammin. Työläisen aineellinen asema on parantunut, mutta hänen yhteiskunnallisen asemansa kustannuksella. Yhteiskunnallinen juopa, joka erottaa hänet kapitalistista, on laajentunut.

Vihdoin:

Väite, että tuottavan pääoman mahdollisimman nopea kasvu olisi palkkатыölle edullisin ehto, merkitsee vain: mitä nopeammin työväenluokka lisää ja suurentaa sille vihamielistä voimaa, työväenluokkaa hallitsevaa vierasta rikkautta, sitä suotuisemmin ehdoin suodaan sen työskennellä uudestaan tämän porvariston rikkauten lisäämiseksi, pääoman vallan lisäämiseksi, tyytyväisenä, että se itse takoo itselleen kultakahleita, joista porvaristo kiskoo sitä perässään.

Ovatko tuottavan pääoman lisääntyminen ja työpalkan kohoaminen todellakin niin erottamattomasti sidotut toisiinsa, kuin porvarilliset taloustieteilijät väittävät? Emme voi uskoa heidän yhteenkään sanaansa. Emme voi uskoa edes sitä, että mitä ihraisempi pääoma on, sitä paremmin syötetään sen orjia. Porvaristo on liian valistunut, se laskelmoi liian hyvin omaksuakseen feodaaliherran ennakkoluuloja, joka prameili palvelusväkensä loistolla. Porvariston olemassaolon ehdot pakottavat sen laskelmoimaan.

Meidän täytyy siis tutkia asiaa lähemmin:

Miten tuottavan pääoman kasvu vaikuttaa työpalkkaan?

Jos porvarillisen yhteiskunnan tuottava pääoma kasvaa kokonaisuudessaan, niin tapahtuu työn *monipuolisempaa* kasautumista. Kapitalistien lukumäärä ja heidän pääomansa suuruus lisääntyy. Pääomien lukumäärän kasvu lisää *kapitalistien keskinäistä kilpailua*. Pääomien suuruuden lisääntyminen tekee mahdolliseksi *viedä teollisuuden taistelutantereelle entistä suurempia työläisar-meijoita aseistettuina entistä valtavammilla taisteluvälineillä*.

Kapitalisti voi lyödä toisen laudalta ja vallata hänen pääomansa vain myymällä halvemmalla. Voidakseen myydä halvemmalla joutumatta häviöön, hänen täytyy tuottaa halvemmalla, ts. enentää mahdollisimman paljon

työn tuotantovoimaa. Mutta työn tuotantovoima kasvaa ennen kaikkea *suuremman työnjaon, koneiden kaikinpuolisen käytäntöönottamisen ja alituisen parantamisen* avulla. Mitä suurempi on työläisarmeija, jonka kesken työ jaetaan, mitä valtavammassa mitassa otetaan käytäntöön koneita, sitä suurempi on tuotantokustannusten suhteellinen väheneminen, sitä tuottavampaa tulee olemaan työ. Kapitalistien kesken syntyy sen vuoksi kaikinpuolinen kilpailu työnjaon ja koneiden määrän enentämiseksi ja niiden käyttämiseksi mahdollisimman suuressa mitassa.

Miten kapitalisti menettelee, jos hän suuremman työnjaon, uusien koneiden käyttämisen ja niiden parantamisen, luonnonvoimien edullisemman ja laajemman käyttämisen ansiosta on löytänyt keinon luoda samalla työmäärällä tai kasautuneen työn samalla määrällä suuremman määrän tuotteita, tavaroita, kuin hänen kilpailijansa, jos hän esimerkiksi samassa työajassa, jossa hänen kilpailijansa kutovat puoli kyynärää palttinaa, tuottaa koko kyynärän?

Hän voisi edelleenkin myydä puoli kyynärää palttinaa entiseen markkinahintaan, mutta sillä tavalla hän ei voisi lyödä vastustajiaan laudalta eikä suurentaa omaa menekkiään. Mutta siinä määrin, missä hän on laajentanut tuotantoaan, on lisääntynyt myös hänen menekkitarpeensa. Tehokkaammat ja kalliimmat tuotantovalineet, jotka hän on herättänyt eloon, *antavat* hänelle tosin *mahdollisuuden* myydä tavaroita halvemmalla, mutta samalla ne *pakottavat* hänen *myymään enemmän tavaroita*, valloittamaan tavaroilleen verrattomasti *suurempia* markkinoita; kapitalistimme on myyvä siis puoli kyynärää palttinaa halvemmalla kuin hänen kilpailijansa.

Kapitalisti ei kuitenkaan myy koko kyynärää siitä hinnasta, josta hänen vastustajansa myyvät puoli kyynärää, vaikka koko kyynärän tuottaminen ei maksa hänelle enempää kuin muille puolen kyynärän tuottaminen. Muutoinhan hänelle ei tulisi mitään lisävoittoa, vaan hän saisi vaihdossa takaisin vain tuotantokustannuksensa. Hänen mahdollisesti suuremmat tulonsa johtuisivat yksinomaan siitä, että hän on pannut liikkeelle suuremman pääomamäärän eikä siitä, että hänen pääomansa olisi

lisännyt arvoaan enemmän kuin muut pääomat. Hän saavuttaa sitä paitsi sen päämäärän, johon hän pyrkii, jos hän määrää tavaralleen vain muutamia prosentteja alhaisemman hinnan kuin hänen kilpailijansa. *Myymällä halvemmalla* hän syrjäyttää kilpailijansa markkinoilta tai valloittaa ainakin osan heidän menekistään. Muistakaamme vielä, että käypä hinta on aina *tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi* riippuen siitä, onko tavaran myynti tapahtuva teollisuudelle suotuisana vai epäsuotuisana vuodenaikana. Sen mukaan, onko palttinakyyntärän markkinahinta siihenastisia tavallisia tuotantokustannuksia pienempi tai suurempi, vaihtelevat ne prosenttimäärät, jotka kapitalisti, joka on käyttänyt uusia, tuottavampia tuotantovälineitä, saa myynnissä todellisten tuotantokustannusten yli.

Kapitalistimme *etuoikeus* ei kuitenkaan kestä kauan; muut kilpailevat kapitalistit ottavat käyttöön samoja koneita, saman työnjaon, ottavat ne käyttöön samassa tai suuremmassa mitassa, ja tämä käyttöönotto tulee niin yleiseksi, että palttinan hinta *laskee uusiakin* eikä vain *entisiä tuotantokustannuksia pienemmäksi*.

Kapitalistit ovat siis toisiinsa nähden samassa asemassa, jossa he olivat *ennen* uusien tuotantovälineiden käyttöönottamista, ja jos he noilla välineillä saattoivat valmistaa samaan hintaan kaksinkertaisen määrän tuotteita, niin *nyt* heidän on pakko myydä kaksinkertainen määrä tuotteita *alle* vanhan hinnan. Näiden uusien tuotantokustannusten tasolla sama leikki alkaa uudestaan. Taas saatetaan voimaan entistä suurempi työnjako, enemmän koneita, työnjaon ja koneistojen käytön suuremmat mitasuhteet. Ja kilpailu synnyttää taas saman vastavaikutuksen.

Näemme miten tuotantotapa, tuotantovälineet ovat alinomaisten mullistusten, vallankumousten alaisia, *miten työnjako aiheuttaa väistämättä suuremman työnjaon, koneiden käyttö suuremman koneiden käytön, suuressa mitassa tapahtuva tuotanto vielä suuremmassa mitassa tapahtuvan tuotannon*.

Tämä on se laki, joka yhä uudelleen heittää porvarillisen tuotannon vanhoilta raiteiltaan ja pakottaa pääoman jännittämään työn tuotantovoimia, *koska se on*

ennenkin niitä jännittänyt, laki, joka ei suo pääomalle mitään lepoa ja kuiskii sille alinomaa: Eteenpäin! Eteenpäin!

Tämä ei ole mitään muuta kuin se sama laki, joka kaupan kausivaihtelujen rajoissa *tasoittaa* ehdottomasti tavaran hinnan tavaran *tuotantokustannusten* mukaiseksi.

Ottakoon kapitalisti käyttöön kuinka mahtavia tuotantovälineitä tahansa, kilpailu yleistää nämä tuotantovälineet, ja siitä hetkestä alkaen, jolloin se on ne yleistänyt, kapitalistin pääoman suuremmasta tuottavuudesta on ainoana seurauksena se, että hänen täytyy nyt *samasta hinnasta* toimittaa tuotteita 10, 20, 100 kertaa enemmän kuin ennen. Mutta koska hänen on nyt saatava kaupaksi ehkä 1000 kertaa enemmän kuin ennen, jotta myyntihinnan lasku tulisi tasatuksi lisäämällä myytyjen tuotteiden määrää, ja koska hänen on nyt myytävä paljon enemmän paitsi suuremman voiton saamisen myös tuotantokustannusten korvaamisen vuoksi — itse tuotantokalustohan tulee, kuten olemme nähneet, yhä kalliimmaksi — ja koska tästä massamyynnistä on tullut paitsi hänen myös hänen kilpailijainsa elinkysymys, niin vanha taistelu alkaa *sitä tuimempänä, mitä tuottavampia jo keksityt tuotantovälineet ovat. Työnjako ja koneiden käyttö tulevat siis edelleenkin edistymään verrattomasti suuremmassa mitassa.*

Olkoon käytössä olevien tuotantovälineiden voima millainen tahansa, kilpailu pyrkii riistämään pääomalta tämän voiman kultaiset hedelmät alentamalla tavaran hintaa tuotantokustannusten tasalle, siis siten, että samassa mitassa kuin käy mahdolliseksi tuottaa halvemmalla, ts. tuottaa enemmän samalla työmäärällä, kilpailu tekee tuotannon halventamisen sekä yhä suurempien tuotemäärien toimittamisen samasta hintasummasta ehdottomaksi laiksi. Kapitalisti ei siis ponnistuksillaan olisi voittanut muuta kuin velvollisuuden tuottaa samassa työajassa enemmän, sanalla sanoen hän voittaisi *vaikeamat ehdot pääomansa arvon kasvulle.* Siis samalla kun kilpailu vainoo häntä tuotantokustannuslaillaan ja suuntaa jokaisen aseensa, jonka hän on takonut voittaakseen kilpailijansa, häntä itseään vastaan, kapitalisti pyrkii

alinomaa pettämään kilpailua ottamalla herkeämättä käyttöön uusia, tosin kalliimpia, mutta halvemmalla tuottavia koneita ja uuden työnjaon entisten tilalle odottamatta milloin kilpailu vanhentaa entiset.

Jos nyt kuvittelemme mielessämme *koko maailmanmarkkinoiden* olevan yhtäikaa tämän kuumeisen kiihkon vallassa, käsitämme, kuinka pääoman kasvaminen, kasautuminen ja keskittyminen johtaa keskeytyksettömään, itse itsensä kumoavaan ja yhä jättiläisemmässä mitassa tapahtuvaan työnjakoon, uusien koneiden soveltamiseen ja vanhojen parantamiseen.

Miten sitten nämä seikat, jotka ovat erottamattomasti sidotut tuottavan pääoman kasvuun, vaikuttavat työpalkan määräytymiseen?

Suurempi *työnjako* mahdollistaa sen, että *yksi* työläinen voi tehdä 5, 10, 20 työläisen työn; se lisää siis työläisten keskinäistä kilpailua 5-, 10-, 20-kertaiseksi. Työläiset eivät kilpaile keskenään vain myymällä työvoimaansa toinen toistaan halvemmalla, he kilpailevat myös siten, että *yksi* työläinen tekee 5, 10, 20 työläisen työn; ja pääoman soveltama ja yhä lisäämä *työnjako* pakottaa työläiset tämänlaatuiseen kilpailuun.

Edelleen. Samassa määrässä kuin *työnjako* lisääntyy, työ *yksinkertaistuu*. Työläisen erikoinen taitavuus menettää arvonsa. Hän muuttuu tavalliseksi tylsäksi tuotantovoimaksi, jolta ei vaadita ruumiillisia eikä henkisiä kykyjä ja tottumuksia. Hänen työnsä muuttuu työksi, jota voivat tehdä kaikki. Kilpailijoita tulee hänelle sen vuoksi joka taholta, ja muistakaamme lisäksi se, että mitä yksinkertaisempaa, mitä helpommin opittavaa työ on, mitä vähemmän tuotantokustannuksia sen oppiminen vaatii, sitä alemmaksi laskee työpalkka, sillä sen, kuten jokaisen muunkin tavaran hinnan, määräävät tuotantokustannukset.

Samassa määrässä kuin työ lakkaa tuottamasta tyydytystä ja tulee entistä vastenmielisemmäksi, samassa määrässä kilpailu lisääntyy ja työpalkka laskee. Työläinen koettaa pitää työpalkkaa ennallaan tekemällä enemmän työtä: hän joko tekee useamman tunnin työtä tai tuottaa tunnissa enemmän. Häden pakottamana hän voimistaa siis vieläkin enemmän työnjaon turmiollisia vaikutuksia.

Tuloksena on: *mitä enemmän hän tekee työtä, sitä vähemmän hän saa palkkaa*, ja tämä aiheutuu yksinkertaisesti siitä, että hän aiheuttaa samassa mitassa kilpailua työtovereidensa suhteen, tekee heistä sen vuoksi itselleen kilpailijoita, jotka tarjoutuvat työhön yhtä huonoilla ehdoilla kuin hän itsekin; että hän siis viime kädessä *luo itse itselleen kilpailua, itse itselleen työläisluokan jäsenenä*.

Koneiden vaikutus on sama, mutta mittasuhteiltaan paljon laajempi, koska ne korvaavat taitavat työläiset taitamattomilla, miehet naisilla, täysikasvuiset lapsilla, koska koneet siellä, missä ne ensi kerran otetaan käyttöön, heittävät käsityöläisiä joukoittain kadulle ja siellä, missä koneita kehitetään, parannetaan ja korvataan tuottoisammilla koneilla, ne syrjäyttävät työstä erillisiä työläisryhmiä. Olemme yllä pikapiirroin kuvanneet kapitalistien keskinäistä teollista sotaa; tälle sodalle on ominaista se, ettei siinä taisteluja voiteta niinkään työläisar-meijan pestaamisella kuin erottamalla työläisiä työstä. Sotapäälliköt, kapitalistit kilpailevat keskenään siitä, kuka voi eniten erottaa teollisuuden sotamiehiä palveluksesta.

Taloustieteilijät kertovat tosin meille, että työläiset, jotka koneiden vuoksi ovat tulleet liioiksi, muka löytävät *uusia* toiminta-aloja.

He eivät uskalla vakuuttaa ehdottomasti että samat työläiset, jotka erotettiin työstä, saavat paikkoja uusilla työaloilla. Tosiasiat huutaisivat liian äänekkäästi tätä valhetta vastaan. He väittävät oikeastaan vain, että *uusia* toiminta-aloja avautuu *toisille työväenluokan osille*, esimerkiksi sen nuoren työläissukupolven osalle, joka oli jo valmis astumaan hävinneelle teollisuusosalalle. Se on tietenkin suurena lohdutuksena osattomille työläisille. Herroilta kapitalisteilta ei ole puuttuva tuoretta riistetävää lihaa ja verta; annetaan kuolleitten haudata kuolleensa. Tällä porvarit lohduttavat pikemminkin itseään kuin työläisiä. Jos koneet tuhoaisivat koko palkkatyöläisten luokan, miten kamalaa se olisikaan pääomalle, joka ilman palkkatyötä lakkaa olemasta pääomaa!

Otaksukaamme kuitenkin, että ne, jotka koneet suoranaisesti tunkivat pois työstä, ja koko se osa uutta su-

kupolvea, joka jo odotti tätä työtä, *saa uutta työtä*. Onko varmuutta, että siitä maksetaan yhtä hyvin kuin menetystä? *Se sotisi kaikkia taloudellisia lakeja vastaan*. Olemme nähneet, kuinka nykyaikaisen teollisuuden seurauksena monimutkaiset, vaativat työt vaihdetaan alati yksinkertaisempiin, vaatimattomampiin.

Kuinka voisivat siis työläisjoukot, jotka koneet ovat syrjäyttäneet pois joltain teollisuudenalalta, löytää turvaa toiselta alalta muutoin kuin ehdolla, että siellä *maksetaan vähemmän, huonommin?*

Poikkeuksena on mainittu ne työläiset, jotka valmistavat työkseen koneita. Mikäli teollisuudessa tullaan tarvitsemaan ja käyttämään enemmän koneita, täytyy koneiden määrän, siis koneiden valmistuksen ja niin muodin myös koneiden tuotannossa työskentelevien työläisten määrän ehdottomasti lisääntyä, ja tällä teollisuudenalalla käytettävien työläisten tulisi olla taitavia, vieläpä sivistyneitäkin.

Vuodesta 1840 alkaen on tämä jo ennenkin vain puoleksi tosi väite menettänyt kaiken todenmukaisuutensa, koska koneiden valmistamiseen käytetään yhä monimutkaisempia koneita aivan yhtä suuressa määrin kuin puuvillalangan valmistamiseen, ja koneiden valmistuksessa työskentelevät työläiset voivat, hyvin taidokkaiisiin koneisiin verraten, täyttää vain sangen yksinkertaisten koneiden paikan.

Mutta koneen syrjäyttämän miehen asemesta saa taassa työtä ehkä kolme lasta ja yksi nainen! Entä eikö miehen palkan täytynyt riittää kolmelle lapselle ja vaimolle? Eikö työpalkkaminimin täytynyt riittää suvun säilyttämiseen ja lisäämiseen? Mitä todistaa näin muodin tämä porvariston lempilause? Ei muuta kuin että yhden työläisperheen ylläpitämiseen käytetään nyt neljä kertaa enemmän työläiselämää kuin ennen.

Teemme yhteenvedon: *Mitä enemmän kasvaa tuottava pääoma, sitä enemmän laajenee työnjako ja koneiden käyttö. Mitä enemmän työnjako ja koneiden käyttö laajenevat, sitä kovemmaksi käy työläisten keskinäinen kilpailu, sitä enemmän pienenee heidän palkkansa.*

Työväenluokka saa sitä paitsi täydennystä yhteiskunnan ylemmistä kerroksista; työväenluokkaan suistuu

suuri joukko pienteollisuudenharjoittajia ja pienkoroilaeläjiä, joiden ei auta muu kuin kiireen kaupalla kohottaa käsivartensa työläisten käsivarsien rinnalle. Kohotettujen ja työtä anovien käsivarsien metsä tulee siten yhä tiheämmäksi, mutta itse käsivarret yhä laihemmiksi.

On itsestään selvää, ettei pienteollisuudenharjoittaja voi kestää sellaista kamppailua, jonka ensimmäisiä edellytyksiä on, että tuotetaan yhä suuremmassa mitassa, ts. ollaan nimenomaan suur- eikä suinkaan pienteollisuudenharjoittajia.

Lienee kaiketi tarpeetonta selittää pitemmälti sitäkään, että pääoman korko pienenee samassa mitassa kuin pääoma kasvaa, kuin sen suuruus ja lukumäärä lisääntyvät, samoin kuin sitäkään, että sen vuoksi pienkoroilaeläjä ei voi enää elää koroillaan, vaan hänen täytyy täten ryhtyä harjoittamaan teollisuutta, astua siis pienteollisuudenharjoittajien riveihin ja lisätä siten niiden lukumäärää, joita odottaa siirtyminen proletariaattiin.

Vihdoin samassa määrin kuin yllä kuvattu kehityskulku pakottaa kapitalistit käyttämään yhä suuremmassa mitassa jo olemassaolevia jättiläismäisiä tuotantovälineitä ja panemaan tässä tarkoituksessa liikkeelle kaikki luoton vieterit, samassa määrin lisääntyvät teolliset maanjärjestykset, joiden aikana kauppamaailma säilyy vain sen ansiosta, että se uhraa osan rikkautta, tuotteita, jopa tuotantovoimiakin manalan jumalille — sanalla sanoen *pulat* voimistuvat. Ne käyvät yhä tiheämmiksi ja ankarammiksi jo senkin vuoksi, että sitä mukaa kuin kasvaa tuotteiden määrä ja siis laajempien markkinoiden tarve, maailmanmarkkinat supistuvat yhä enemmän ja uusia markkinoita jää käytettäväksi yhä vähemmän, sillä jokainen edellinen pula on saattanut maailmankaupan alaiseksi uusia tai sellaisia markkinoita, joita kauppa oli käyttänyt hyväkseen vain pintapuolisesti. Mutta pääoma ei ainoastaan *elä* työstä. Kuin ylhäinen orjanomistaja se vie mukanaan hautaan orjiensa, puliin sortuvien työläisten ruumiit, kokonaisia työläishekatombeja. Näemme siis: *jos pääoma kasvaa nopeasti, niin verrattomasti nopeammin kasvaa työläisten keskinäinen kilpailu, ts. mitä nopeammin kasvaa pääoma, sitä enemmän vähenevät suhteellisesti työläisluokan työnsaantimahdollisuudet, elämäntarvikkeet*

ja siitä huolimatta pääoman nopea kasvaminen on palkkatyön suotuisin edellytys.

Kirjoitettu joulukuun jälkipuoliskolla 1847 pitämiensä luentojen perusteella

Julkaistu »Neue Rheinische Zeitung» lehden 264.—267. ja 269. n:oissa huhtikuun 5.—8. ja 11. 1849 ja erillisenä kirjaksena Engelsin esipuheella varustettuna ja hänen toimittamana Berliinissä 1891

*Valitut teokset kolmessa osassa,
1. osa, s. 132—153*